

Фундація ПАУСІ

Сьомий Київський діалог

Вибори - Партії - Політичні рухи

Матеріали конференції

2-3 червня 2011 року
м. Київ

УДК 329
ББК Ф 66

Сьомий Київський діалог. Вибори – Партії – Політичні рухи: Матеріали конференції 2-3 червня 2011 року у м. Києві / Упорядники: О. Галицька, С. Павлюк. – К., 2011, 36 с.

Над збірником працювали:

Марія Витвицька-Жешотарська
Ольга Галицька
Святослав Павлюк
Анастасія Попсуй

Дизайн та макетування:

Ольга Ларіна

Дане видання здійснено Фондацією українсько-польської співпраці ПАУСІ за результатами міжнародної конференції «Сьомий Київський діалог. Вибори – Партії – Політичні рухи», яка відбулась у Києві 2-3 червня 2011 року. Публікація містить програму конференції, уривки виступів ключових доповідачів та їх короткі біографічні довідки. Також у виданні можна ознайомитись з основними матеріалами, які обговорювались експертами і учасниками під час конференції.

Публікація буде корисною тим, хто цікавиться виборами в Україні та зокрема міжнародним поглядом на виборчі процеси у нашій державі.



Видання стало можливим за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження»



Київські Діалоги як спільна українсько-німецька ініціатива, розпочалися в 2005 році і з того часу перетворилися на важливий майданчик обговорення і формування позицій та альтернативних поглядів на різноманітні проблеми у відносинах України та ЄС, і особливо Німеччини.

«Київські діалоги» покликані посилити двосторонні контакти між Німеччиною та Україною на рівні громадянського суспільства та поглибити розуміння між обома країнами. Ця ініціатива намагається посилити підтримку в Німеччині щодо членства України у ЄС та підтримати європейську перспективу та процес реформ в Україні, зокрема у напрямку розвитку та посилення ініціатив організацій громадянського суспільства. Дискусія німецьких та українських політиків, культурних діячів, журналістів, незалежних експертів в рамках «Київського діалогу» дозволяє аудиторії у порівняльному контексті зрозуміти процеси, які відбуваються в Україні та Німеччині, сформулювати незалежну думку, безпосередньо поспілкуватись з людьми, які впливають на розвиток процесів двосторонньої співпраці.

Теми виборчого законодавства та фінансування партій стали центральними під час форуму 2011 року. Будучи частиною Плану дій щодо Асоціації між Україною та ЄС, вони набувають особливої ваги. Питання прозорості політичної діяльності в Україні є основою побудови ефективного політичного суспільства, де громадяни не почувають себе відірваними від держави і беруть усвідомлену участь у її розвитку. Доступність участі у політичному процесі в Україні залишає багато питань як всередині країни, так назовні. Країни ЄС проходили через голосні скандали, пов'язані з фінансуванням партій, як неодноразово закінчувалися відставками або судовими процесами щодо високих посадовців. Питання партійних фінансів в Україні залишається темою, про яку мало повідомляють ЗМІ, не говорять політики і яке імовірно є однією з опор корупції в країні. Київський Діалог розпочав дискусію, під час якої висловлено багато цікавих думок, позицій та рекомендацій, якими організатори прагнуть поділитися у цьому короткому звіті.

Святослав Павлюк
заступник виконавчого директора Фондації ПАУСІ

Сьомий Київський діалог

Вибори – Партії – Політичні рухи

Четвер, 2 червня 2011 р. – П'ятниця, 3 червня 2011 р.

Четвер, 2 червня 2011

Посольство Федеративної республіки Німеччина

вул. Богдана Хмельницького 25, UA-01901 Київ

17.00 Привітання

Анка **Фельдгузен**, повірена у справах Посольства ФРН в Україні

Мирослав **Попович**, патрон конференції

Штефані **Шіффер**, «Європейський обмін», Берлін

17.30 – 18.00 Ключові доповіді:

Вибори і партії в Україні. Аналіз ситуації.

Юрій **Якименко**, Центр політичних і економічних досліджень ім. О. Разумкова, Київ

Виклики реформуванню виборчого законодавства України

Жанна **Усенко-Чорна**, заступник голови ЦВК

18.00 – 19.30 СЕСІЯ I

Стандарти виборчого законодавства, недоліки та їх усунення

Чи потрібен Україні єдиний Виборчий кодекс для регулювання національних, місцевих та президентських виборів?

Яка виборча система краща: мажоритарна чи система партійних списків?

«Важливо не хто вибирає, а хто рахує» – чи будуть вибори 2012 чесними?

Чи враховані пропозиції Венеціанської комісії та громадянського суспільства у новому Виборчому кодексі?

- Жанна **Усенко-Чорна**, заступник голови ЦВК
- Інна **Ємельянова**, Перший заступник Міністра юстиції
- Крістіна **Вільфор**, Національний демократичний інститут
- Юрій **Ключковський**, ВР, «Наша Україна»
- Денис **Ковриженко**, «Лабораторія законодавчих ініціатив», Київ

Модератор: д-р Гайке **Дьорренбехер**, Фонд ім. Фрідріха Науманна за Свободу в Україні

По закінченню: Коктейль і спілкування у неформальній атмосфері

П'ятниця, 3 червня 2011

Готель «Русь»

вул. Госпітальна 4, 01023 Київ

9.00 – 11.00 СЕСІЯ II

Функції і завдання політичних партій в Україні

Характерною ситуацією для партій в Україні у багатьох випадках є відсутність коштів, програми, членів. Як перейти до стабільного розвитку партії?

Які дії та навички важливі для виконання партіями своєї ролі у демократичному суспільстві?

Як відбувався розвиток партійної системи в Україні?

В чому полягають сьогодні основні проблеми українських партій?

Які є можливості для розвитку?

Які норми і стандарти законодавства про партії та державного регулювання необхідні?

Яку роль мають відігравати партії у демократичних виборах?

Що може зробити Європейський Парламент для розвитку партійної системи в Україні?

- Юлія **Тищенко**, Український інститут політичних досліджень, Київ
- Юрій **Мірошниченко**, ВР, Партія Регіонів
- Мелані **Саллі**, Інститут парламентаризму та демократії, Відень
- Богуслав **Ліберадзкі**, Європейський Парламент, S&D

Модератор:

Урсула **Кох-Лаугвітц**, Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні

11.00 – 11.15 Перерва на каву

11.15 Дві паралельні експертні дискусії

A) ЗМІ у передвиборчих перегонях

В Україні, де політичні партії представляють передусім інтереси окремих політиків та олігархів, а ніж суспільства в цілому та його окремих прошарків, ЗМІ має виконувати особливе завдання громадського контролю над політикою.

Та чи доросла українська журналістика до цієї відповідальної ролі?

Впливу яких чинників можуть піддаватися ЗМІ під час передвиборчих перегонів?

Хто контролює ЗМІ в період кампанії?

Який міжнародний досвід та досягнення сусідніх країн варто врахувати?

Чи можливе перенесення такого досвіду на українські терени?

- Томас **Урбан**, газета Sueddeutsche Zeitung, Варшава
- Валерій **Іванов**, Академія української преси, Київ
- Сергій **Рахманін**, щотижневик «Дзеркало тижня», Київ
- Вікторія **Сюмар**, Інститут масової інформації, Київ

Модератор:

Кирил **Савін**, Фонд ім. Гайнріха Бьолля в Україні

В) Місцеве спостереження за виборами в Україні – громадський «сторожовий пес» дримає?

Встановлення місцевими спостерігачами фактів масових порушень під час виборів Президента 2004/2005 відіграло головну роль для «Помаранчевої революції» і зібрало на вулицях тисячі людей з протестами.

Чи минув для України час традиції спостереження за виборами на місцях?

Які структури для цього існують, які треба створити?

Який міжнародний досвід і кооперація є релевантними?

Як можна посилити міжнародну увагу до роботи місцевих спостерігачів?

- Лілія **Шибанова**, Асоціація «Голос», Москва
- Сергій **Ткаченко**, Комітет виборців України, Донецьк
- Ольга **Айвазовська**, ГО «Опора», Київ
- Тигрян **Карапетян**, ОБСЕ, Київ

Модератор: Штефані **Шіффер**, «Європейський обмін», Берлін

13.15 – 14.15 Обід

14.15 – 15.45 СЕСІЯ III

Фінансування партій

Як партії можуть організувати прозоре довгострокове самофінансування?

Як організувати фінансування партії без участі олігархів?

Роль громадських коштів – фінансування з державного бюджету

Контроль і прозорість – обов'язок звітування партій

Членські внески – структура побудови низу

- Ерна Вікторія **Ксальтер**, Голова Адміністративного суду Берліна
- Денис **Ковриженко**, «Лабораторія законодавчих ініціатив», Київ
- Д-р Марчін **Валецькі**, БДІПЛ/ ОБСЕ, Варшава

Модератор: Святослав **Павлюк**, Фондація ПАУСІ, Київ

15.45 – 16.00 Перерва на каву

16.00 – 17.30 ЗАКЛЮЧНА СЕСІЯ

Перспективи демократичних політичних партій та політичних рухів в Україні

Як зареєструвати в Україні партії членського типу?

Як політичні рухи можуть бути трансформовані в політичні партії?

Які інструменти і процеси необхідні для функціонування партій?

Як забезпечити представництво різних інтересів?

Яка роль вільних виборів?

Ключова доповідь:

Д-р Ернст **Гіллебранд**, керівник відділу Центральної та Східної Європи Фонду ім. Фрідріха Еберта

Модератор: Андрій **Куликов**

17.30 Завершення заходу

Мови конференції: українська, англійська, німецька.

Інформаційні матеріали до форуму

Сьомий Київський діалог

Вибори – Партії – Політичні рухи

Лабораторія законодавчих ініціатив



1. Стандарти виборчого законодавства, недоліки та їх усунення

У багатьох країнах Європи порядок підготовки та проведення виборів визначається виборчими кодексами. Серед них, зокрема, – Албанія, Бельгія, Білорусь, Боснія і Герцеговина, Грузія, Люксембург, Македонія, Молдова, Нідерланди, Норвегія, Польща (з 2011 р.)¹. Місії зі спостереження за виборами ОБСЕ/БДІПЛ неодноразово рекомендували ухвалити виборчий кодекс і українським органам влади².

23 березня 2010 року групою народних депутатів України (Ю. Ключковським, С. Гриневецьким та ін.) на розгляд парламенту було внесено проект Виборчого кодексу України (реєстр. № 4234-1), участь у підготовці якого брали представники органів влади та експерти неурядових організацій. У своєму висновку на цей законопроект Венеціанська комісія наголосила на тому, що проект Виборчого кодексу став важливим кроком вперед у процесі реалізації виборчої реформи в Україні та інтегрував значну кількість рекомендацій різних міжнародних організацій³. Незважаючи на це, 2 листопада 2010 р. Президентом України було утворено Робочу групу з питань удосконалення законодавства про вибори, керівником якої призначено Міністра юстиції О. Лавриновича. Було організовано ряд засідань Групи, за результатами яких було напрацьовано проект нової редакції Закону «Про вибори народних депутатів України». Останній було оприлюднено на веб-сайті Міністерства юстиції України 27 травня 2010 р. Фактично, підготовка цього законопроекту стала певним кроком назад у напрямі кодифікації виборчого законодавства, оскільки в порядку денному Робочої групи питання удосконалення інших виборчих законів поки що не стоїть.

Проблеми проекту нової редакції Закону «Про вибори народних депутатів України»

Однією з ключових проблем доопрацьованого за результатами засідань Робочої групи проекту закону є те, що ним передбачено перехід на парламентських виборах від пропорційної системи із голосуванням за закриті списки кандидатів у єдиному багатомандатному виборчому окрузі до змішаної системи у тому її варіанті, який застосовувався до 2006 року. Питання виборчої системи в ході засідань Робочої



групи не обговорювалось. Безперечно, пропорційна система в українському варіанті має ряд недоліків – послаблення зв'язку депутатів з виборцями, звуження політичної конкуренції (за рахунок заборони самовисування), погіршення якісного складу парламенту, послаблен-

ня внутрішньопартійної демократії, збільшення кількості представників бізнесу у Верховній Раді України. Хоча змішана система і вирішує частину цих проблем, вона теж має низку вад. Зокрема, за рахунок застосування т.зв. «адміністративного ресурсу» в одномандатних виборчих округах провладні партії можуть отримати значно більше мандатів, ніж отримали б за умов застосування пропорційної системи із закритими списками (що підтвердили результати парламентських виборів 2002 року). Система не вирішує проблему слабкості внутрішньопартійної демократії (оскільки половина депутатів все одно обираються за пропорційною системою із голосуванням за закриті списки), створює умови для активізації процесу міжфракційних переходів та послаблення підтримки уряду, ставить депутатів, обраних за різними її складовими, у нерівне становище (зокрема, в процесі взаємодії з виборцями) тощо.

Варто також відзначити, що пропонований варіант змішаної системи практикується лише в поодиноких країнах Європи (Литва), в той час як у більшості європейських держав поширеними є різні варіанти пропорційних систем. Тому ідея повернення саме до цієї системи, тим більше – без належного експертного обговорення, є досить сумнівною.

На аналогічну оцінку заслуговують і встановлення повної заборони на висунання кандидатів виборчими блоками (особливо – за рік до проведення виборів), а також підвищення виборчого бар'єру з 3% до 5%. Законопроект містить ряд інших дискусійних положень – всупереч рекомендаціям ОБСЄ/БДІПЛ він так і не передбачив зменшення чисельності виборців на дільницях до 1500 осіб; недостатньо чітко визначає перелік підстав для відмови кандидатам у реєстрації; дозволяє вносити зміни до списків виборців у день голосування; встановлює досить ліберальний режим для голосування за місцем перебування виборця (на підставі заяви без підтверджуючих документів); дозволяє кандидатам в одномандатних округах не мати власної передвиборної програми тощо. Не зазнали суттєвих змін і обмеження щодо здійснення передвиборної агітації, які критикувались ОБСЄ/БДІПЛ як недемократичні.

Разом з тим, багато положень законопроекту заслуговують і на позитивну оцінку: проектом передбачається обов'язковість проходження навчання особами, що

претендують на керівні посади у виборчих комісіях, оприлюднення декларацій про доходи, передвиборних програм та звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на веб-сайті ЦВК; уточнено порядок підрахунку голосів та розширено вимоги до змісту протоколів про підрахунок голосів виборців; відновлено можливість досудового оскарження виборчих спорів (така можливість не передбачалась «технічним» варіантом законопроекту); встановлено обов'язковість зазначення замовників соціологічних опитувань при оприлюдненні результатів таких опитувань; уточнено поняття політичної реклами; розширено права спостерігачів від громадських організацій і т.д.

Можливі шляхи вирішення проблем

- проведення широкої дискусії із залученням політиків та експертів щодо подальших напрямів реформування виборчої системи для парламентських виборів, проведення оцінки можливості впровадження в Україні пропорційної системи з голосуванням за «напіввідкриті» кандидатів у невеликих виборчих округах;
- проведення подальших публічних консультацій щодо дискусійних положень законопроекту (наприклад, в частині регулювання передвиборної агітації тощо), перегляд окремих положень законопроекту за результатами проведених консультацій;
- організація масштабного громадського спостереження за виборами народних депутатів України 2012 року, активного інформування виборців щодо змісту передвиборних програм, декларацій про доходи і майно кандидатів у депутати, звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів;
- проведення кодифікації виборчого законодавства або, щонайменше, – приведення у відповідність до нового проекту Закону «Про вибори народних депутатів України» положень інших виборчих законів, прийняття законів щодо обов'язкової підготовки членів виборчих комісій та територіальної організації виборів;
- узгодження правил фінансування партій і передвиборних кампаній, уточнення положень Кримінального кодексу України в частині відповідальності за посягання на виборчі права громадян.

2. Функції та завдання політичних партій в Україні

В Україні політичні партії утворювались шляхом організаційної трансформації неформальних суспільних організацій або на базі певних суспільних рухів; за ініціативою окремих осіб; шляхом поділу або об'єднання партійних структур; на базі бізнес-структур, органів державного управління.

Процес становлення багатопартійності відбувався на фоні економічної кризи та зростання бідності населення (що звужувало соціальну базу багатопартійності), формування потужних фінансово промислових груп та посилення їх впливу на партії і ЗМІ, протистояння гілок влади та послаблення парламенту (які призвели

до падіння довіри до партій та послабили важелі впливу партій на формування політики), низького рівня політичної культури і свідомості виборців, неповаги до демократичних цінностей (що зумовлювало орієнтацію виборців на особистості лідерів та, до певної міри, спонукало до впровадження недемократичних практик при прийнятті внутрішньопартійних рішень). Певній стабілізації партійної системи України сприяло запровадження на парламентських та більшості місцевих виборів пропорційних виборчих систем з голосуванням за «закриті» списки кандидатів, внесення змін до Конституції, які певною мірою посилили роль парламенту у системі органів державної влади, запроваджували «партійний мандат», інституціоналізували більшість та опозицію. У той же час, протягом 2010 р. було здійснено ряд кроків, які в перспективі можуть зумовити послаблення партійної системи. Так, на місцевих виборах запроваджено змішану виборчу систему (аналогічну систему планується запровадити і на парламентських виборах), визнано неконституційними зміни до Конституції від 8.12.2004 р. При цьому ряд проблем, які могли б стимулювати внутрішній розвиток партій та партійної системи загалом, вирішено не було. Зокрема, Закон «Про політичні партії в Україні» не сприяє об'єднанню політичних партій, посиленню їх фінансової незалежності від приватного фінансування тощо. Роль ЗМІ та НУО у здійсненні контролю за діяльністю партій є незначною, що не в останню чергу зумовлено недоліками відповідного законодавства. Всі ці чинники значною мірою пояснюють існуючі проблеми партійної системи України та окреслюють її особливості у майбутньому.

Основні проблеми українських партій

Станом на 25 травня 2011 року Міністерством юстиції України було зареєстровано 189 політичних партій. Ця кількість сама по собі не є проблемою. Наприклад, в Іспанії зареєстровано 3251 партію (2009 р.), у Великобританії – 425 партій (2011 р.), у Франції – 296 партій (2007 р.), у Чехії – 153 партії (2010 р.), в Угорщині – 141 партію (2009 р.), в Німеччині – 112 партій (2011 р.), Польщі – 83 партії (2008 р.) і т.д. Таким чином, за кількістю зареєстрованих партій Україна не є винятком із загальноєвропейського правила. Крім того, як і в багатьох інших європейських країнах, в Україні участь у загальнонаціональних виборах бере порівняно невелика кількість партій⁴, і лише частина з них бере участь у розподілі депутатських мандатів.

Натомість, більш серйозною проблемою є проблема якості політичних партій. Згідно з даними Центру Разумкова, 62% громадян вважають, що політичні партії не виконують свої функції у суспільстві⁵; виборці відносять партії до одних з найбільш корумпованих інститутів⁶, а рівень повної довіри до них ніколи не перевищував 1.2%⁷. В цілому, партії в Україні не виконують ту роль, яку мали б виконувати у демократичному суспільстві⁸, а тому більшість з них фактично є не партіями, а лише інструментом приведення до влади представників фінансово-промислових груп та окремих політиків.

До основних **проблем** українських партій можна віднести наступні:

- **слабкість зв'язків з виборцями**⁹. Послабленню зв'язків партій з електоратом сприяло впровадження пропорційних систем з голосуванням за закриті списки кандидатів, а також виключення можливості самовисування кандидатів на парламентських та більшості місцевих виборах;
- **відсутність чітких ідеологій**¹⁰ (за винятком лівих і правих партій) та конкретних програм¹¹. Це обумовлено орієнтацією електоральної поведінки виборців на персоналії, монополією партій на висування кандидатів, відсутністю дієвого контролю з боку ЗМІ за виконанням передвиборних програм;
- **незначна кількість членів**¹² та **слабкість організаційної структури**¹³ – значна частина зареєстрованих партій не має розгалуженої мережі місцевих організацій¹⁴; місцеві організації більшості партій активно функціонують лише під час виборів¹⁵. Послаблення членської бази партій загалом відповідає загальноєвропейським тенденціям. В Україні зміцненню членської бази та розбудові організаційної структури партій не сприяє низький рівень довіри до них у суспільстві; відсутність мотивації «рядових» членів до активної участі у партійному житті та відсутність мотивації у партійного керівництва до «просування» активних членів до органів влади; відсутність необхідних фінансових ресурсів та повна залежність партій від приватного фінансування;
- **тенденція до блокування під час виборів** – під час парламентських виборів 2007 р. 32 з 42 партій брали участь у виборах у складі блоків. Це пояснюється відсутністю у Законі «Про вибори народних депутатів України» будь-яких обмежень щодо висування кандидатів блоками, наприклад – більш високих, ніж встановлено для партій, виборчих бар'єрів; недостатністю ресурсів у розпорядженні партій; відсутністю у Законі «Про політичні партії в Україні» положень, які б сприяли об'єднанню партій тощо;
- **регіональна орієнтація діяльності основних партій** – діяльність багатьох парламентських партій спрямована на мобілізацію електорату певних регіонів, що не сприяє консолідації суспільства; аналогічний характер має і електоральна підтримка таких партій, особливо – після 2004 року;
- **підконтрольність партій фінансово-промисловим групам** – всі парламентські партії в тій чи іншій мірі фінансуються основними фінансово-промисловими групами. Це обумовлено слабкістю членської бази партій; відсутністю державного фінансування їх діяльності; обмежень розміру приватних внесків на користь партій; відсутністю будь-яких обмежень, які б запобігали зростанню витрат на виборчі кампанії; непрозорістю партійного фінансування та відсутністю ефективного контролю у цій сфері;
- **загальна непрозорість партійної діяльності** – партії часто не мають власних веб-сайтів; ті ж з них, які мають веб-сайти, оприлюднюють на них лише ча-



стину інформації про свою діяльність (програми, виступи лідерів, контактні дані тощо); практично відсутній належний доступ до інформації про кількість членів партій, джерела їх фінансування, зміст більшості внутрішньопартійних рішень; лише 75 партій із 189 оприлюднили на веб-сайтах свої статuti. Це пояснюється відсутністю у законодавстві вимог щодо забезпечення прозорості партійної діяльності; відсутністю суспільного запиту на оприлюднення відповідної інформації та іншими чинниками;

- **відсутність внутрішньопартійної демократії**¹⁶ – більшість партій в Україні є партіями лідерського типу; статuti партій часто містять положення, які самі по собі не сприяють розвитку внутрішньопартійної демократії (наприклад, положення щодо можливості скасування рішень організацій нижчого рівня рішеннями органів вищого рівня; виключення з членів партії за рішеннями партійних органів вищого рівня; закріплення основних повноважень за виконавчими органами партій і т.п.); незалежно від положень статутів процес прийняття внутрішньопартійних рішень є централізованим; окремі елементи демократичного врядування («народний праймеріз»¹⁷), які впроваджуються у деяких партіях, лише імітують демократичні процедури. Ці недоліки обумовлено положеннями законодавства щодо утворення партій (партії утворюються «зверху вниз»), залежністю партій від приватного фінансування та лідерів партій, особливостями виборчих систем, які застосовуються на виборах; відсутністю належного доступу до кращої практики функціонування європейських партій; незначним рівнем поваги до демократичних цінностей серед партійних лідерів та членів партій.

Можливі шляхи вирішення проблем

- внесення змін до Конституції України, спрямованих на посилення ролі парламенту (а отже, і представлених у ньому партій) у формуванні державної політики;
- внесення змін до Закону «Про вибори народних депутатів України», які передбачатимуть персоніфікацію пропорційної виборчої системи (запровадження пропорційної виборчої системи з можливістю самовисування кандидатів та голосуванням за «напіввідкриті» списки кандидатів у депутати у невеликих (9-12 мандатів) виборчих округах та розподілом мандатів у два етапи – на рівні округів та загальнодержавному рівні), встановлення обмежень щодо участі блоків у виборах (підвищення виборчого бар'єру для блоків, заборона утворення блоків, назви яких містять зазначення імен кандидатів у депутати);
- внесення до Закону «Про політичні партії в Україні» змін, спрямованих на зміцнення фінансової незалежності партій (які передбачатимуть, зокрема, запровадження прямого державного фінансування статутної діяльності політичних партій; встановлення обмежень розміру приватних внесків на користь партій; встановлення заборони на фінансування партій юридичними особами; оприлюднення фінансових звітів і т.д.);
- внесення змін до Закону «Про політичні партії в Україні», спрямованих на створення умов для об'єднання партій;

- закріплення в Законі «Про політичні партії в Україні» механізмів забезпечення прозорості внутрішньопартійної діяльності (обов'язковості оприлюднення партіями статутів, програм, звітів про доходи і видатки тощо), що цілком узгоджуватиметься з демократичною європейською практикою¹⁸;
- закріплення в Законі «Про політичні партії в Україні» принципів демократичного врядування в партіях (положень щодо процедури прийняття рішень, формування керівних органів партій та їхніх місцевих організацій, утворення незалежних партійних органів для вирішення внутрішньопартійних спорів тощо); щоправда такий підхід може не відповідати статті 11 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також не в повній мірі узгоджуватиметься з позицією Венеціанської комісії¹⁹, зокрема – у випадку, якщо партії й надалі реєструватимуться Міністерством юстиції;
- популяризація кращих практик внутрішньопартійного врядування серед національних партій (механізмів проведення загальних виборів керівництва партій, демократичних процедур ухвалення рішень, залучення жінок та національних меншин до партійної діяльності²⁰, підходів до підготовки програм тощо).

3. Фінансування партій

У виборчих списках провідних політичних партій та блоків перед позачерговими парламентськими виборами 2007 р. були присутні керівники чи представники усіх потужних фінансово-промислових груп: кожен з лідерів парламентської кампанії мав мінімум одного спонсора-мільярдера та низку меценатів з капіталом понад 300 млн. дол. ²¹ Впливу з боку фінансово-промислових груп зазнають всі провідні політичні сили, і інтенсивність цього впливу може різнитись від повного контролю до епізодичного впливу²². При цьому, на думку, окремих експертів, в Україні немає партій, які існують на членські внески – членські внески відіграють відносно помітну роль лише у структурі доходів Комуністичної партії, але і вона дозволяє покривати якщо не половину, то 10-15% витрат місцевих організацій²³. Фінансові аспекти діяльності більшості партій є непрозорими – вони не оприлюднюють звіти про доходи та видатки та звіти про майно на власних веб-сайтах; такі звіти часто оприлюднюються лише у партійних ЗМІ, що ускладнює можливість доступу до них. Про те, де саме було опубліковано фінансовий звіт тієї чи іншої партії, часто неможливо дізнатись навіть за письмовим зверненням²⁴. Реальна картина фінансування партій (принаймні, в частині, що не перебуває «в тіні») відома лише органам податкової служби, до яких партії та їхні місцеві організації (зі статусом юридичної особи) подають щоквартальні звіти, але відповідна звітність не консолідується



і не оприлюднюється в узагальненому вигляді. Виборча фінансова звітність оприлюднюється далеко не на всіх виборах, а у тих випадках, коли вона все ж оприлюднюється, її зміст не дозволяє встановити, хто конкретно та в яких обсягах фінансував передвиборну кампанію тієї чи іншої партії.

Проблеми фінансування партій

В умовах, коли партії не користуються довірою переважної більшості українських громадян, їх членська база є слабкою, а переважна більша членів – не може сплачувати значних за розміром внесків. Саме цим і пояснюється мінімальна роль останніх у структурі доходів політичних партій (при цьому, з урахуванням низького рівня довіри до партій та відсутності потужного «середнього класу» наврод чи можна сподіватись на збільшення членської бази партій та, відповідно, надходжень від сплати членських внесків у майбутньому). З тих самих причин незначним є обсяг надходжень від власної діяльності партій – продажу суспільно-політичної літератури, виробів з власною символікою тощо²⁵. На відміну від держав Європи (крім Кіпру та Молдови), в Україні відсутнє пряме державне фінансування політичних партій²⁶. Відповідно, лєвова частка доходів політичних партій формується за рахунок приватних внесків фізичних та юридичних осіб, розмір яких законодавчо не обмежується. При цьому залежність партій від фінансово-промислових груп постійно посилюється за рахунок того, що законодавством про вибори не передбачено будь-яких механізмів запобігання зростанню витрат на виборчі кампанії. Непрозорість фінансування політичних партій також пояснюється недоліками законодавства. По-перше, визначення внеску на користь політичної партії не поширюється на внески у натуральній формі та деякі інші категорії внесків (знижки на товари і послуги тощо), що фактично виводить непрямі доходи партій «в тінь». По-друге, законодавство не встановлює будь-яких вимог (у тому числі, щодо розкриття інформації про донорів, суми їхніх внесків і т.п.) до щорічних партійних звітів про доходи і видатки та звітів про майно, не дає чіткого питання на те, в яких загальнодержавних ЗМІ такі звіти мають оприлюднюватись, не встановлює пропорційних санкцій за їх неоприлюднення. По-третє, звітність партій не консолідується – партія та кожна її місцева організація подає до органів податкової служби власні фінансові звіти; відображені у таких звітах



відомості ДПА не узагальнюються. Функції контролю за фінансуванням партій розпорошено між різними державними органами – Міністерством юстиції, органами податкової служби, Центральною виборчою комісією, які (за винятком органів податкової служби), до того ж, не наділено достатніми повноваженнями щодо здійснення контролю за фінансуванням партій.

Можливі шляхи вирішення проблем

Основоположні стандарти правового регулювання фінансування партій окреслено в Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи Rec (2003)4 про Спільні правила проти корупції у фінансуванні політичних партій та виборчих кампаній. В рамках Третього раунду оцінювання Група держав проти корупції (ГРЕКО) протягом останніх років проводить оцінку відповідності законодавства держав-членів ГРЕКО зазначеній Рекомендації. У 2011 році делегація ГРЕКО відвідала з моніторинговим візитом і Україну. Приведення регулювання партійних фінансів у відповідність до європейських стандартів може передбачати:

- проведення інформаційно-роз'яснювальної кампанії серед громадян щодо необхідності послаблення залежності партій від приватного фінансування та впровадження прямого державного фінансування партій;
- впровадження прямого державного фінансування «парламентських» партій, а також партій, які не змогли подолати виборчий бар'єр, однак отримали на свою підтримку певну кількість голосів виборців (наприклад, на 1% меншу за величину виборчого бар'єру на останніх парламентських виборах); при цьому загальний обсяг фінансування всіх таких партій має бути законодавчо обмеженим;
- встановлення граничного розміру внесків від однієї особи (у тому числі – члена партії) на користь партії протягом року;
- встановлення заборони на фінансування партій юридичними особами (що узгоджуватиметься з положеннями виборчого законодавства);
- запровадження механізмів запобігання зростанню витрат партій на виборчі кампанії (наприклад, шляхом встановлення обмежень або заборон на розміщення певних видів політичної реклами тощо);
- уточнення визначення внеску на користь партій, віднесення до внесків різних форм натуральних внесків (у вигляді робіт, послуг тощо), знижок з оплати товарів, робі і послуг тощо;
- покладення функцій контролю за фінансуванням партій і виборчих кампаній на Центральну виборчу комісію як єдиний формально незалежний орган; закріплення за ЦВК достатніх контрольних повноважень у сфері фінансування партій і виборів;
- закріплення обов'язковості щорічного подання до ЦВК фінансових звітів партій, а також звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів;
- визначення в Законі «Про політичні партії в Україні» вимог до щорічних фінансових звітів партій; закріплення обов'язковості включення до консолідованого річного фінансового звіту партій звітності їхніх місцевих організацій, що мають статус юридичних осіб; закріплення обов'язковості розкриття у фінансовій звітності інформації про осіб, що здійснили внески понад передбачену законом межу, а також інформації про розмір і форму (грошову, натуральну) таких внесків;
- закріплення обов'язковості оприлюднення фінансової звітності партій та суб'єктів виборчого процесу на веб-сайті ЦВК.

¹ Див.: <http://parliament.org.ua/parties/66/> (останній перегляд 25.05.2011 р.).

² Див.: OSCE/ODIHR Election Observation Mission. Ukraine. Pre-Term Parliamentary Elections, 30 September 2007. Final Report, p. 26; OSCE/ODIHR Election Observation Mission. Ukraine. Presidential Election, 17 January and 7 February 2010. Final Report, p. 27.

³ CDL-AD(2010)047. Venice Commission. Opinion on the Draft Election Code of the Verkhovna Rada of Ukraine, adopted by the Council for Democratic Elections at its 35th meeting (Venice, 16 December 2010) and by the Venice Commission at its 85th Plenary Session (Venice, 17-18 December 2010), p. 10.

⁴ Згідно з даними ЦВК, у позачергових виборах народних депутатів України 2007 року загалом брали участь 42 партії, 32 з яких висунули кандидатів у складі 10 виборчих блоків, а 10 – висунули кандидатів самостійно.

⁵ Центр Разумкова. Партійна система України: особливості становлення, проблеми функціонування, тенденції еволюції // Національна безпека і оборона. – 2010. – № 5. – С. 22.

⁶ Transparency International, Global Corruption Barometer 2010, p. 44. Див. також: Transparency International, Global Corruption Barometer 2009, p. 6.

⁷ Якименко Ю.В. Громадська думка як фактор еволюції партійної системи України; http://www.uceps.org/upload/yakymenko_parties_public_or.pdf (останній перегляд 25.05.2011 р.).

⁸ Ця роль визначена, зокрема, у низці документів ОБСЄ, Венеціанської комісії тощо. Див.: Guidelines on Political Party Regulation, adopted by the Venice Commission at its 84th Plenary Session (Venice, 15 – 16 October 2010), p. 10.

⁹ Bertelsmann Foundation, BTI 2010. Ukraine Country Report, pp. 11-12.

¹⁰ Freedom House, Freedom in the World 2010. Ukraine Country Report.

¹¹ Сисарев О. Ідеологічні основи політичних партій в Україні, перспективи розвитку партійної системи; <http://intkonf.org/sisarevov-ideologichni-osnovi-politichnih-partiy-v-ukrayini-perspektivi-rozvitku-partiynoyi-sistemi/> (останній перегляд 25.05.2011 р.).

¹² Шведа Ю. Стан розвитку теорії політичних партій та партійних систем в Україні // Вісник Львівського університету. – 2003. – С. 374. – Вип. 5. – (серія «Філософські науки»).

¹³ Ключковський Ю. Пропорційні вибори і розвиток партійної системи в Україні // Вибори та демократія. – 2006. - № 3 (9). – С. 16.

¹⁴ Наприклад, у політичній партії «Твоя Україна» – 20 організацій, у партії «Захист» – 16 (зареєстровані у 2010 р.), у партії «Правда» – 37 організацій (зареєстрована у 2008 р), у Партії радикального прориву – 41 організація (зареєстрована у 1998 р.). Для порівняння – у Партії регіонів станом на травень 2011 р. налічувалось 30 281 первинних осередків та організацій. Джерело: <http://www.minjust.gov.ua/parties> (останній перегляд 25.05.2010 р.).

¹⁵ Шаповал В.Д. Напрями оптимізації взаємодії органів місцевого самоврядування та політичних партій в Україні // Право та управління. – 2011. - № 1. – С. 486.

¹⁶ Центр Разумкова. Партійна система України: особливості становлення, про-

блеми функціонування, тенденції еволюції // Національна безпека і оборона. – 2010. – № 5. – С. 21.

¹⁷ Див., наприклад: <http://silnaukraina.com/deputat/request> (останній перегляд 25.05.2011 р.).

¹⁸ Див.: Guidelines on Political Party Regulation, adopted by the Venice Commission at its 84th Plenary Session (Venice, 15 – 16 October 2010), para. 97-98.

¹⁹ Законодавство ряду європейських країн містить положення, які встановлюють обов'язок партій дотримуватись демократичних принципів при прийнятті рішень. Серед таких країн, наприклад, Іспанія, Німеччина, Словаччина, Фінляндія, Чехія, Албанія, Андорра, Хорватія. Див.: CDL-AD(2004)004. Venice Commission. Report on the Establishment, Organisation and Activities of Political Parties, prepared by Mr. Hans-Heinrich Vogel, adopted by the Venice Commission at its 57th Plenary Session (12-13 December 2003), clause 47. У той же час, Венеціанська комісія підкреслила, що «регулювання внутрішньопартійної діяльності там, де воно застосовується, повинно мати звужений обсяг і не передбачати необґрунтованого втручання у право партій як вільних об'єднань самостійно вирішувати власні внутрішні справи». Див.: Guidelines on Political Party Regulation, adopted by the Venice Commission at its 84th Plenary Session (Venice, 15 – 16 October 2010), para. 97-98.

²⁰ Такі практики узагальнено, зокрема, у Кодексі належної практики у сфері політичних партій Венеціанської комісії.

²¹ Центр Разумкова. Політична корупція в Україні: суб'єкти, прояви, проблеми протидії // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 7. – С. 9.

²² Центр Разумкова. Партійна система України: особливості становлення, проблеми функціонування, тенденції еволюції // Національна безпека і оборона. – 2010. – № 5. – С. 26.

²³ Ігор Попов: «В Україні немає партій, які існують на членські внески»; <http://www.pravda.com.ua/news/2007/01/12/3195038/> (останній перегляд 25.05.2011 р.).

²⁴ Лист Партії регіонів № 218 від 2 вересня 2010 р.; лист партії «Наша Україна» № 08-01/295 від 27 липня 2010 р.

²⁵ Див. статтю 21 Закону України «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 року № 2460-XII.

²⁶ Таке фінансування було впроваджене Законом № 1349-IV від 27.11.2003 р., однак скасоване Законом «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України». Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008 р. у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України відповідні положення останнього було визнано неконституційними, однак дію скасованих положень Закону «Про політичні партії в Україні» відновлено так і не було.

Юрій Якименко, Директор політико-правових програм Центру Разумкова



Рівень довіри до політичних партій є стабільно низьким. Переважна більшість громадян в усіх регіонах вважають, що партії не виконують свої суспільні функції.

Понад третини громадян готові змінити свої нинішні політичні симпатії в разі появи нової, кращої політичної сили.

Як свідчать дані соціологічних досліджень, громадяни України хотіли б бачити політичні партії такими, що захищають їх інтереси (насамперед, соціально-економічні), виконують свої передвиборні програми та обіцянки, будують свою діяльність на основі певних ідеологічних засад, є активними на місцевому рівні.

В громадській думці переважає сприйняття бажаної партії як ідеологічної, що представляє інтереси певної соціальної групи, тоді як на практиці більшість партій є «прагматичними», «партіями для всіх».

Необхідні суттєві зміни в політичних партіях і партійній системі, що мають бути спрямовані на забезпечення реального та ефективного виконання ними їх суспільних функцій, насамперед – представницької.



Жанна Усенко-Чорна, заступник голови ЦВК

Кодифікація виборчого законодавства є абсолютно нагальним питанням. Україна дозріла до запровадження виборчого кодексу. Поданий на розгляд Верховної Ради Міністерством юстиції проект про вибори народних депутатів – це не просто крок назад, це ціла кадрили назад. Це набір маніпуляційних провокаційних норм, які виштовхують виборчий процес в Україні навіть за межу 98-го року. Виборче законодавство – це останній форпост, який утримує нашу країну в демократичному середовищі.

Пропорційна система виборів з відкритими списками для України є найбільш оптимальною, як з точки зору втілення виборчих процедур, так і з точки зору забезпечення інтересів громадян України, максимально повного відтворення їхньої волі.

Інна Ємельянова, Перший заступник Міністра юстиції



Новий законопроект про вибори народних депутатів – це не продукт Міністерства юстиції, це продукт робочої групи, створеної указом Президента. Міністерство у цій групі складало меншість від її учасників, нікому не відмовлено у долученні до її роботи, кількість учасників збільшилася з 18 до 47 осіб – представників Верховної ради та громадських організацій. На засідання групи допускалися також зацікавлені організації, котрі формально її членами не були. Питання виборчого порогу у 5% полемізується партіями, які мають малу підтримку виборців і не беруть на себе відповідальність за країну. Є багато держав, які мають поріг 5% – це значна частина країн ЄС, але хіба в когось є сумніви, що ці країни є демократичними?

Що заважає партіям, а не блокам, вийти з чіткою програмою на вибори, блоки завжди є сумішшю партій і програми в них такі ж. Потім у парламенті вони мають дуже серйозні внутрішні конфлікти, а це впливає на якість роботи парламенту. Міністерство з радістю прийме незалежну оцінку законопроекту Венеціанською комісією.



**Юрій Ключковський,
ВР, «Наша Україна»**

Вперше розробка законопроекту про парламентські вибори здійснюється не в стінах парламенту. Вперше це робиться дійсно в закритому режимі, тому що і робота робочої групи була достатньо закритою, і сама робота над текстом була вже навіть для членів групи закритою. У проекті закону нема положень, які були прийняті групою, і навпаки є такі, про які група не домовлялася.

Багато країн мають прохідний бар'єр у 5 відсотків, але багато мають 4, а є такі, котрі мають один. У країнах де є 5%, наприклад у Німеччині, партія, що отримала три мандати за змішаною системою, бере участь у парламенті за пропорційною складовою, тобто реальний поріг є меншим.

Після попередніх виборів, у суспільстві існував консенсус щодо необхідності вдосконалення діючої пропорційної системи із закритими списками, це також підтримував і нинішній Президент. Я би хотів підкреслити, що серед критеріїв, за допомогою яких вибирається та чи інша виборча система, має бути і критерій мінімальної корупційності. Запропонована змішана система у обидвох своїх складових корупційна.

Основний наслідок прохідного бар'єру до Парламенту – це порушення принципу пропорційності. Кількість голосів, які отримує партія, є істотно меншою від кількості мандатів, які партія отримує. Різниця тим більше, чим вищим є бар'єр. Давайте розвивати партії, а не добивати їх.

Мелані Саллі, Інститут парламентаризму та демократії, Відень

Партії відіграють велику роль не тільки під час виборів, але й після них, особливо, під час перехідного періоду, який починається відразу після виборів. Важливо забезпечити оцей поступовий перехід, поступову зміну влади.

Має бути розвинуте поняття політичної культури, Парламент повинен розглядатися як орган, що може забезпечити підзвітність Уряду і наглядати за тим, щоб опозиція мала також шанси.

Партії не повинні обіцяти у своїх передвиборчих маніфестах вирішити проблему глобально-економічної кризи, тому що вони неспроможні це зробити.



**Богуслав Ліберадзкі,
Європейський Парламент**

Під час польського головування в Європарламенті ми хочемо досягнути прогресу в українсько-європейських перемовинах щодо наближення і, можливо, щодо майбутнього вступу України, але ми приходимо до висновку, що остаточне вирішення цього питання залежить від України.

Повинна бути прозорість в діяльності політичних партій: по-перше, як просуваються гроші, хто фінансує партії, навіщо, яким чином; по-друге, як партії витрачають ці гроші

Слід пам'ятати, що саме люди, нація наймають політиків. Ми платимо податки, ми їх обираємо, і ми очікуємо, що вони будуть робити те, що ми їм говоримо.



**Юлія Тищенко, Український Незалежний Центр
Політичних Досліджень, Київ**

Якщо в Британії політичні партії – це як гра в футбол, то в Україні – це як гра в регбі.

В Україні – лідерські партії, тут ідеологічної прив'язки немає.

Можливо, панацеєю є державне фінансування політичних партій, яке теоретично є, але його і немає. Тобто, є більша підзвітність політичних партій суспільству в цілому.

**Урсула Кох-Лаугвіц, Представництво Фонду
ім. Фрідріха Еберта в Україні**

Я вважаю помилкою те, що ми повинні заохочувати політичні партії працювати. У цьому разі партія не матиме майбутнього.



**Кирил Савін,
Фонд Гайнріха Бьолля в Україні**

Основні проблеми, на мій погляд, які українська журналістика, українські медіа відчувають взагалі в Україні на сьогодні, і особливо гостро під час виборчих кампаній – це питання економічної цензури власників медіа, це питання самоцензури журналістів, і це питання, власне, того, що називається «джин сою», тобто прихованою рекламою, економічною або політичною, яка заповнює ефіри під час виборчих кампаній, яка дезорієнтує виборців, яка маніпулює громадською думкою. Україна живе з цим вже багато років, на жаль.

Усі сьогоднішні партії, на мою думку, не мають великого майбутнього, бо не репрезентують, власне, громадян і їх інтереси.

Сьогодні заснувати партію, не маючи якогось великого капіталу спонсорів, фактично не те що неможливо, але дуже важко. Потрібна лібералізація законодавства. Політична партія має бути так само легко заснована, як, скажімо, громадська організація.



**Ерна Вікторія Ксальтер,
Голова Адміністративного суду, Берлін**

Партії у Німеччині фінансуються з двох джерел: власні надходження партій і державне фінансування – це бюджетні кошти. Кожна пожертва партії має бути задокументована, заборонені пожертви готівкою понад 1000 євро, а також анонімні і на підставних осіб. Інформація про пожертви понад 10 тисяч євро повинна публікуватися до звіту партії та у бюлетені Бундестагу, а про пожертви понад 50 тисяч має бути негайно поінформований керівник Бундестагу. Це дає можливість уникати лобювання зниження податків для однієї галузі, наприклад готелів. Анонімні пожертви не можуть прийматися і повинні бути переданими якійсь благодійній організації.

Державне фінансування партій не повинно перевищувати суму власних надходжень партії але не більше 3300 Євро на кожну пожертву, що стимулює партії будувати широкую базу підтримки. Максимальна сума дотацій для партій на рік – 133 мільйони євро. Кожна партія повинна звітувати про походження і використання коштів. Якщо партія отримала велику пожертву і не опублікувала дані про це, тоді це буде вважатись порушенням вимоги про публікацію і накладатиметься штрафна санкція.



**Мартін Валецькі,
БДІПЛ/ОБСЕ, Варшава**

Що стосується прозорості – це зараз головний міжнародний стандарт, який підтримує Конвенція ООН проти корупції, Рада Європи і ОБСЕ. Тому дискусія на тему – чи повинна бути прозорість, чи ні – закінчилась. Зараз очевидно, що це європейський, міжнародний стандарт.

У більшості демократичних країн скандали, пов'язані з фінансуванням політичних партій, свідчать про те, що ЗМІ добре виконують свою функцію в суспільстві. Інший спосіб контролю, якого немає в посткомуністичних країнах, це внутрішній контроль.

Державне фінансування політичних партій – це один міжнародний стандарт. Це інструмент обмеження залежності політичних партій від великий олігархів, ефективний інструмент боротьби з корупцією, а також ефективний інструмент підтримки багатопартійної системи. Цей інструмент дає можливість вижити опозиційним партіям.

В більшості демократичних країн державне фінансування – це стандартна процедура. Це один із шляхів для того, щоб політика була службою, а не приватним бізнесом. Але запровадження державного фінансування при існуючій корупції – це як додати чисту воду до брудної води.

Україні потрібні дві речі: зосередитися на прозорості, відкритості фінансування правлячої партії, а також надавати державну підтримку опозиційним партіям. У більшості європейських країн зроблено помилку – партії отримують усі гроші, які вони хочуть, щоб їх не контролювали олігархи. І ми бачимо... що партії стали ліниві. Через 5 років вони навіть не звертаються до невеликих донорів, вони навіть їх більше не потребують.

Навіть у найкращому випадку, наприклад, в Латвії, Мексиці, у Польщі треба було провести три цикли виборів для того, щоб забезпечити прозорість. Перші 3-4 роки необхідні для введення правил гри і регулювання, ще 3-4 роки треба для розбудови спроможності регулюючих органів, і тільки протягом третього циклу в 3-4 роки ви можете дійсно запровадити прозорість. Якщо Україна зараз розпочне певні реформи, то тільки через 12 років будуть помітні результати.



**Денис Ковриженко,
«Лабораторія законодавчих ініціатив», Київ**

Механізми прозорості перебувають на сьогоднішній день у початковій стадії. У діючій редакції закону про доступ до інформації немає практично жодних вимог, тобто, передбачається опублікування якоїсь звітності, але де, як, які санкції і так далі – про це нічого не сказано, тому тут теж треба вносити відповідні законодавчі зміни.

ЗМІ фінансуються, як і партії, і утримуються тими самими людьми, і, відповідно, вони апriori не зовсім зацікавлені в інформації чи корупційних скандалах, до яких можуть бути причетні їх власники.

Що стосується оприлюднення фінансової звітності, то у будь-якому випадку, щонайменше раз на рік такі поточні партійні звіти мають оприлюднюватись ЦВК.

Сергій Рахманін, перший заступник головного редактора «Дзеркала тижня»

Журналістів щороку випускається величезна кількість, а писати нема кому. І навіть коли у нас, нехай штучно, нехай не зовсім природньо, нехай не так, як ми хотіли, але коли у нас з'явилася певна свобода слова, то з'ясувалося, що свободи багато, а слів мало. Певна обмежена свобода слова зараз існує, але потихеньку закручуються гайки. І проблема полягає в тому, що журналістське середовище... не в змозі оцінити загрозу, тобто коли свободи слова не стане, не всі це помітять.

Зараз журналістика переживає ненайкращі часи з економічної точки зору. Зараз «джинса» має економічне підґрунтя. Видавати газети в Україні практично неможливо.

Переважна більшість медіа зосереджується в руках певної кількості людей, в яких абсолютно конкретні завдання. Є об'єктивні причини, які не дозволяють інвестувати в медіа. Є фактично повна відсутність західних профільних інвесторів, які могли б інвестувати сюди, вкладати гроші, розвивати певні стандарти. Все це може призвести до того, що журналістику як певне ординарне явище в Україні ми можемо втратити. Один з виходів – це поступове залучення журналістів до громадського, громадянського життя.

Газета має бути фаховою, газета має приносити задоволення читачеві, надавати інформацію споживачеві і приносити гроші видавцеві, інакше він не буде її видавати. А все решта – від лукавого.

Ви чули колись про заслужених журналістів Японії чи Філіпін? Ми мусимо позбутися певних пережитків, журналісти ніколи не порозуміються з політиками.

Чим більше влада закручуватиме гайки, тим більшою є надія, що і у журналістів прокинеться потреба писати, говорити... і в людей. ..тому в принципі певний авторитаризм, який насувається, може стати у пригоді. Потреба в свободі різко зростає, коли її нема, люди будуть свободу цінувати і будуть готовими за неї платити.



Вікторія Сюмар, Інститут масової інформації, Київ

Майбутні журналісти, хоча навчаються 5 років, але розуміння процесів – політичних, історичних, суспільних, – вони не мають. Медіа – це ринок у першу чергу. Нормального медійного ринку в Україні немає взагалі. Тому що на нього не допускалися інвестори, які би могли розглядати телебачення як бізнес. Зрозуміло, що люди потрапляли на цей ринок, не тільки вносячи корупційні гроші, але ще й маючи політичне благословення. Для цих людей медіа не є бізнесовими, хоча вони є прибутковими. Це інструмент для того, щоб домовлятися з владою, очевидно, про економічні зиски в основному бізнесі.

В Україні досі немає суспільного мовлення, ресурс, де в принципі був би можливий хоч якийсь діалог і хоч якесь орієнтування на суспільний інтерес.

Ще одна проблема – нема журналістів. У журналістиці практично не стало особистостей бо практично нема ринку. Внаслідок цього немає ще однієї речі: немає солідарності серед журналістів, немає усвідомлення місії. Усі журналісти, які на початку президентства Януковича заявляли про цензуру, на каналах вже не працюють.

У момент коли на каналах пропала цензура, журналісти не стали вільними, вони стали друкувати замовні матеріали і люди це помітили дуже швидко. Чи потрібна суспільству журналістика, яка продається будь-кому за копійки? Суспільство буде відстоювати тільки ту журналістику, яка працює в його інтересах. Люди розуміють, що їм така журналістика потрібна, бо вона їм не просто цікава, вона їм не просто розважає, а дає їм відповіді на питання, як їм жити в цій країні.

Я не вважаю, що українці не цінують свободи. Я вважаю, що українці не цінують іншу сторону свободи – відповідальність, в тому числі і в журналістиці. Відповідальність мусить бути виражена тим інструментом, яким є демократичне суспільство, журналістські спілки, громадянський сектор.

Наскільки медіа готові сприяти появі в Україні альтернативи? На сьогодні традиційні медіа не готові, і влада робить все, щоб цієї альтернативи не з'явилося. В току присутні одні й ті самі люди, які насправді не дають відповіді, як рухатися далі, вони тільки сваряться між собою. Вони зосереджуються на шоу, а не на пошуках відповідей. Поки-що тільки Інтернет є таким майданчиком, де люди можуть дискутувати про можливі шляхи виходу.

Валерій Іванов,
Академія української преси, Київ

Президент зараз не є серед політичних інститутів лідером, як це було у попередні часи. Зараз лідер – це силові структури. Увага до політичних партій зменшується (у лютому 2011 року становила 2%). Про що це свідчить: в демократичних суспільствах саме партії вирішують, як жити суспільству, в авторитарних – на першому місці силові структури, бо вони можуть чинити тиск і подавляти супротив. В нас чітко домінування силових структур і чітке нехтування партійним життям і позицією партій. Представникам влади, як правило, не адресується критика. Навпаки, як правило, опозиція висвітлюється в негативному контексті.

Медіа мають бути майданчиком, але дискусії мають бути пропозиціями політичних сил.

У західних медіа ті журналісти, які припустилися «джинси», уже ніколи не зможуть повернутися до професії.



Ернст Гілленбранд, керівник відділу Центральної та Східної Європи Фонду ім. Фрідріха Еберта

Європейські традиції партійних систем переживають не кращі часи. Симптоми кризи в європейських партійних системах можна описати в цифрах: членство падає. Явка виборців на дільницях також падає. Падає довіра до легітимності. За часів Тоні Блера кількість членів лейбористської партії впала вдвічі. Членство в Політичних партіях старіє, партії перестають працювати в проблематичних районах. Партії втрачають свою роль посередника між державою і громадянами, їх поступово замінює електронне врядування та громадські об'єднання, які створюються навколо вирішення конкретних суспільних проблем.



Томас Урбан,
газета Süddeutsche Zeitung, Варшава

Не треба ганятися за абсолютним нейтралітетом чи абсолютною солідарністю журналістів, їх просто не буває. Кожен із журналістів має свої особисті політичні симпатії. Для нівелювання цього впливу редакторам більшості німецьких медіа заборонено вступати у будь-які партії, деякі медіа включають навіть пункт про неприхильність до розвитку німецько-ізраїльських стосунків. В Україні я був присутнім на навчаннях журналістів, де викладачі розповідали студентам, що їх завдання – добре доносити позицію властей до населення, але це змінюється.



Святослав Павлюк, Заступник директора Фондації українсько-польської співпраці ПАУСІ

Поки населення буде дозволяти собі продавати за десять гривень свій голос на виборах, завжди знайдеться той, хто захоче їх дати. Якщо люди не дозвлятимуть собі брати гроші за голос на виборах, ніхто їх не буде давати. Для побудови нормальної партійної системи громадські організації мали б працювати над підняттям свідомості і політичної культури суспільства. Нам слід просити Захід тиснути на наші партії задля запровадження чесних правил гри, оскільки як показує практика всі більш-менш системні зміни в Україні запроваджувалися під тиском західних партнерів. Таким чином, поєднуючи тиск знизу і згори, ми могли б цю країну змінювати на краще.

Ольга Айвазовська

Народилася 1981 р. Навчалася у Черкаському національному університеті ім. Б. Хмельницького (факультет – українська філологія та журналістика). Обіймала посаду голови Черкаської обласної громадської молодіжної організації «Молода Просвіта», а також голови Черкаської обласної громадської організації «ПОРА!». З 2009 р. голова Правління Громадянської мережі ОПОРА, головний редактор Всеукраїнського друкованого видання «Точка ОПОРИ» (з 2007 р.).

Д-р Марчін Валецькі

З грудня 2009 р. очолює відділ демократичного управління у Бюро демократичних установ та прав людини ОБСЄ у Варшаві (ODIHR). Протягом останніх 14 років пан Валецькі реалізовував програми на підтримку демократизації та належного врядування в більше як 30 країнах. Вивчав правничі та політичні науки у Варшаві та Оксфорді. Член Президії Комітету з питань політичних фінансів та політичної корупції Міжнародної асоціації політичних досліджень; був керуючим справами «Європейського партнерства заради демократії»

Крістіна Вільфор

Очолює регіональне бюро Національного інституту демократії в Україні. До цього працювала керівником Стратегічного центру виборчих ініціатив, який під її керівництвом перетворився з невеликого дослідного центру на вагомий інститут у сфері досліджень прямої демократії в США. Пані Вільфор вивчала теле- та радіожурналістику, політичні науки та державне управління у Вашингтоні.

Д-р Ернст Гілленбранд

Народився 1959 р. Вивчав політичні науки в Мюнхені. У 1990 р. захистив докторську дисертацію. З 1990 р. співробітник Фонду Фрідріха Еберта. Очолював представництва Фонду в Африці, Латинській Америці та Європі, останні місця перебування – Лондон (2005-2007) та Париж (2007-2010). З вересня 2010 р. керівник відділу Центральної та Східної Європи Фонду ім. Фрідріха Еберта в Берліні. Викладання в університеті Мюнхена та Бонна. Автор численних публікацій.

Д-р Гайке Дьорренбехер

Народилася у 1966 р. в Нюрнберзі; вивчала політичні науки, історію та славістику у Берлінському вільному університеті. Обіймала посаду програмного

директора в Європейській академії Берліна, була науковим співробітником Німецького товариства зовнішньої політики, заступником директора Європейської академії Берліна, головою Німецького товариства Східної Європи. З 2009 р. керує представництвом фундації Фрідріха Науманна у Києві.

Проф. д-р Валерій Іванов

Президент Академії української преси з квітня 2001. Народився 1961 р. у Луганську. Вивчав історію в Луганському педагогічному інституті. Навчався в аспірантурі факультету журналістики Київського національного університета ім. Шевченка, де і працює багато років. Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри реклами та зв'язків з громадськістю Інституту журналістики КНУ ім. Шевченка.

Юрій Ключковський

Народився у 1949 р. Народний депутат України з 1998. Заступник голови Комітету з питань державного будівництва, місцевого самоврядування та діяльності рад. Закінчив Львівський державний університет ім. І.Франка, фізичний факультет, Інститут державного управління і самоврядування при Уряді України. Багато років працював як фізик. З другої половини 90-х років обіймав управлінські посади у Львівській області.

Урсула Кох-Лаугвіц

Народилася 1958 р. Вивчала психологію, політичні науки та соціологію. У період з 1981 по 1983 р. обіймала різноманітні посади та мандати у соціал-демократичній партії Німеччини. З 1987 р. працює переважно для Фундації Фрідріха Еберта, до сьогоднішнього дня працювала у шістьох представництвах у різних країнах. З 2009 р. керує Регіональним представництвом Фундації Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі.

Денис Ковриженко

Експерт «Лабораторії законодавчих ініціатив». Вивчав правничі науки в Києво-Могилянській академії. Автор і співавтор близько 60 публікацій з правових проблем у сфері парламентаризму; регулювання виборів, референдумів, функціонування партій тощо. Є розробником/ співавтором законопроектів з питань виборів, телекомунікацій, регулювання лобістської діяльності, державного фінансування політичних партій.

Ерна Вікторія Ксальтер

Народилася у 1961 р. в Ройтлінгені; навчалася в Тюбінгені та в Екс-ан-Провансі. З березня 2006 р. – Президент адміністративного суду м. Берлін. До цього працювала з-поміж іншого науковим співробітником у Федеральному адміністративному суді, суддею адміністративного суду м. Берлін та віце-президентом Вищого адміністративного суду м. Берлін.

Андрій Куликов

Народився у 1957 році. Вивчав міжнародні відносини та англійську мову у Київському державному університеті ім. Шевченка. Працював у газеті «News from Ukraine» (Київ), був продюсером Української служби BBC (Лондон), редактором Телевізійної служби новин телеканалу «Студія «1+1», був шеф-редактором «Нового каналу». 2005-2007 рр. – медіа-експерт проекту Євросоюзу – Tasis-BBC World Service Trust «ЖОРНА» – Журналістська Освіта: Розвиток Навичок. Ведучий політичного ток-шоу «Свобода слова».

Проф. д-р Богуслав Ліберадзкі

Народився 1948 р. у м. Сошачів. З 2004 р. член фракції «Прогресивний альянс соціалістів та демократів» в європейському парламенті. Пан Ліберадзкі був головою Дослідного центру з питань транспортного господарства (1986-87), обіймав посаду Міністра транспорту та морського господарства (1993-1997), був депутатом Польського Сейму (1997-2004). Професор економіки.

Юрій Мірошніченко

Народився у 1970 р. Навчався у Київському університеті ім. Т. Шевченка (факультет іноземної філології), в Академії праці та соціальних відносин (юридичний факультет), у Національній академії державного управління при Президентові України (магістр державного управління). Кандидат політичних наук. Член депутатської фракції Партії регіонів у Верховній Раді України, народний депутат України з 2006 р., Представник Президента у Верховній Раді України, член Комітету Верховної Ради України з питань правової політики.

Святослав Павлюк

Заступник Директора Фондації українсько-польської співпраці ПАУСІ. Має понад 20-річний досвід управління проектами та грантами. Досвід роботи з громадськими організаціями розпочав у 1988 році. У 1996-1999 роках пан Павлюк працював у Європейській Фондації прав людини та займався управлінням програмою EC Phare/Tacis Democracy Programme у країнах Центральної та Східної Європи. З 1999 року в Фондації ПАУСІ (до 2005 р. Ініціативи ПАУСІ). Пан Павлюк вивчав міжнародні відносини та технічні науки у Львові.

Сергій Рахманін

Народився 1969 року у Харкові. Вивчав журналістику у Київському національному університеті ім. Шевченка. Багато років працював газетним кореспондентом. З 1998 р. редактор відділу політики газети «Дзеркало тижня». Член Всеукраїнської комісії з журналістської етики (з вересня 2001).

Кирило Савін

1976 р. н. Навчався у Київському національному університеті ім. Т. Шевченка, напрямок – міжнародні відносини. У 2000 р. там же захистив дисертацію.

У 2000 – 2001 роках член Дорадчої групи німецької економіки при Українському Уряді / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2003- 2007 – Посольство Німеччини у Києві, відділ політики. З жовтня 2007 р. – Голова Українського Бюро Фонду імені Гайнріха Бьолля у Києві.

Д-р Мелані Саллі

Віце-президент Інституту парламентаризму та демократії у Відні, Австрія. Народилася у Великій Британії, навчалася в університетах м. Ноттінгема, м. Лестершира та м. Кіле, Великобританія. Викладала політичні науки в університетах Інсбрука, Зальцбурга та Відня, у 1992-2009 рр. – професор Віденської дипломатичної академії. Була спостерігачем від ОБСЄ на виборах у Біларусі та в Молдові. Член Консультативної групи з прав жінок та політичної участі при ОБСЄ/БДІПЛ. Пані Саллі займається проектами щодо належного врядування в Чорноморському регіоні.

Вікторія Сюмар

Народилася у 1977 р. Закінчила історичний факультет Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Навчалася в аспірантурі Інституту історії України НАНУ. Журналістську кар'єру розпочала у 1999 р. З 2004 р. працює в правозахисній організації «Інститут масової інформації», яку очолює з 2005 р. Була членом Громадської ради при комітеті ВРУ з питань свободи слова, Національної комісії з утвердження свободи слова та розвитку інформаційної галузі при Президентові України.

Юлія Тищенко

Народилася у 1977 р. Співробітниця Українського незалежного центру політичних досліджень (УНЦПД). В даний час зайнята в проекті УНЦПД та інших українських експертно-аналітичних центрів щодо реалізації Плану асоціації Україна-ЄС. Пані Тищенко вивчала соціологію у Київському університеті ім. Т. Шевченка, навчалася в аспірантурі в Інституті філософії Академії наук України.

Сергій Ткаченко

1978 р.н. Вивчав менеджмент у Донецькому державному університеті управління. З 1998 р. Голова Правління Донецької обласної організації ВГО «Комітет виборців України», керівник незалежного спостереження за більш ніж 10 виборчими кампаніями на національному та місцевому рівнях. Неодноразово був міжнародним спостерігачем на виборах. У 2004-2008 рр. – незалежний консультант Офісу Координатора проектів ОБСЕ в Україні по Донецькій та Луганській області. У 2009-2010 рр. – тренер офісу Координатора ОБСЕ в Україні з навчання посадових осіб, задіяних у виборчому процесі. Експерт Венеціанської комісії Ради Європи.

Томас Урбан

Народився 1954 р. у Лейпцигу. Репортер газети «Süddeutsche Zeitung» в Польщі та Україні. Вивчав романістику, славистику та східно-європейську історію в Кельні, Турі, Києві та Москві. 2006 р. пан Урбан отримав книжкову премію ім. Георга Дехіо від Німецького культурного форуму Східної Європи за свою книжку «Втрата. Вигнання німців та поляків у 20 столітті».

Лілія Шибанова

З жовтня 2001 р. виконавчий директор Асоціації некомерційних організацій «В захисту прав виборців «ГОЛОС»», м. Москва. Вивчала інженерію та економіку. Багато років займалась викладацькою роботою. З 1995 р. до 2001 р. керує громадськими організаціями, спрямованими на розвиток громадянського суспільства у м. Астрахань, Росія. Співзасновниця коаліції «За чесні вибори», співорганізатор Всеросійського громадянського конгресу. Член ініціативної групи некомерційних організацій щодо діалогу з ЄС з прав людини.

Штефані Шіффер

Народилася у 1965 р. у Гайльбронні. Вивчала славистику та історію в Тюбінгені та Мюнхені. З 1992 по 1995 р. була директором неурядової організації «Німецько-російський обмін» у місті Санкт-Петербурзі, займалася створенням мережі центрів підтримки НУО в регіонах, програмами обміну для молоді, активістів правозахисного руху та журналістів. З 1997 до 2006 р. обіймала посаду директорки неурядової організації «Німецько-російський обмін» у Берліні. З 2006 р. – голова неурядової організації «Європейський обмін» у Берліні. Член Правління Об'єднання «Права людини в Білорусії», член фундації Гайнріха Бьоля.

Юрій Якименко

Народився у 1967 р. З квітня 2002 р. – провідний експерт Центру Разумкова, де він очолює відділ політичних та правових програм. Освіта: Київський державний університет імені Т. Шевченка, філософський факультет; The University of Manchester та Інститут філософії Національної Академії наук України. У 1995–2002 р. працював в Адміністрації Президента України.

Партнери і спонсори конференції



Friedrich Naumann
STIFTUNG FÜR DIE FREIHEIT



DGO

HEINRICH BÖLL STIFTUNG

Robert Bosch Stiftung



DEUTSCHE WELLE
DW

Фундація ПАУСІ

Сьомий Київський діалог

Вибори - Партії - Політичні рухи

Матеріали конференції

Друк ФОП Белобрюхов Д. В.
м. Київ, вул. Стрийська, 6, оф. 306
тел.: (044) 332 90 22
www.2up.in.ua

Підписано до друку 14.11.2011 р.
Друк офсетний. Папір офсетний.
Наклад 300 прим. Замовлення №45